

Розділ І. ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

DOI: 10.33766/2786-9156.106.2.12-22

УДК: 343.3

*Вишнеvsька І. А., наукова співробітниця науково-дослідної лабораторії
Львівського державного університету внутрішніх справ,*

*аспірантка кафедри кримінального права Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого (м. Львів, Україна)*

e-mail: innavish12@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-6114-5818>

ВИКЛЮЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗА НАДАННЯ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано об'єктивну сторону складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 4 ст. 111-1 КК України «Колабораційна діяльність», а саме провадження господарської діяльності у взаємодії з державою-агресором, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, у тому числі окупаційною адміністрацією держави-агресора. Під зазначені ознаки об'єктивної сторони формально підпадає безпосереднє надання медичної допомоги пацієнтам медичним працівником на тимчасово окупованих територіях України.

Розглянуто положення Женевських конвенцій та додаткових протоколів до них, які регламентують порядок надання медичної допомоги на тимчасово окупованих територіях, форми співпраці медичного працівника з незаконними органами окупаційної влади або держави-агресора та питання виключення кримінальної відповідальності медичного працівника.

Узагальнено наукові позиції фахівців у сфері кримінального права щодо можливості виключення кримінальної відповідальності медичного працівника за надання медичної допомоги на тимчасово окупованих територіях. За результатами проведеного дослідження було зроблено такі висновки: 1) суб'єктом злочину, передбаченого ч. 4 ст. 111-1 КК України є лише медичний працівник, який зареєстрований як фізична особа-підприємець; 2) Женевськими конвенціями та додатковими протоколами до них медична практика є видом діяльності, який має провадитись на окупованих територіях постійно; 3) медичний працівник за надання медичної допомоги на тимчасово окупованих територіях не підлягає кримінальній відповідальності у зв'язку із реалізацією суб'єктивного права на провадження законної господарської діяльності, відповідно до вимог Конвенції про захист цивільного населення в умовах війни від 12.08.1949 та Додаткового протоколу, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів, від 08 червня 1977 року.

Ключові слова: кримінальне право, кримінальна відповідальність, виключення кримінальної відповідальності, обставини, що виключають протиправність діяння, колабораційна діяльність, медичні працівники, медична допомога.

Постановка проблеми. Доповнення Кримінального кодексу України (далі – КК України) статтею 111-1 «Колабораційна діяльність» стало однією з наймасштабніших змін Розділу I Особливої частини КК «Злочини проти основ національної безпеки» з початку воєнних дій РФ проти України у 2014 році. Проте редакція, яка була прийнята, викликала чимало дискусій серед науковців та спричинила складнощі під час застосування її на практиці. Так, у частинах 1-7 ст. 111-1 КК України передбачено 14 видів об'єктивної сторони колабораційної діяльності, аналіз яких дозволив науковцям виокремити 3 види колабораціонізму: 1) ідеологічний та культурно-просвітницький; 2) адміністративний та воєнно-політичний; 3) господарський (економічний) [8, с. 25-70; 9, с. 83-84]. Таке різноманіття видів об'єктивної сторони в статті 111-1 КК України підняло широкий пласт питань, одне з яких стосується кримінальної відповідальності медичних працівників, які працюють на тимчасово окупованих територіях України.

Діяльність медичних працівників, пов'язану з наданням медичної допомоги на тимчасово окупованих територіях, можна поділити на 3 види: 1) виконання медичними працівниками професійних обов'язків, пов'язаних безпосередньо з наданням медичної допомоги (проведення діагностики, лікування, профілактики захворювань та здійснення реабілітації пацієнта); 2) добровільне зайняття посад, пов'язаних із виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій у закладі охорони здоров'я (головні лікарі, завідувачі відділень тощо) на тимчасово окупованій території України; 3) добровільне зайняття посад, пов'язаних чи не пов'язаних із виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій в органах виконавчої влади у сфері охорони здоров'я (у незаконних органах виконавчої влади, створених на тимчасово окупованій території, охорони здоров'я при органах місцевого самоврядування тощо). У межах цього дослідження увагу буде приділено саме першому виду діяльності медичних працівників.

Формально цей вид діяльності медичних працівників на тимчасово окупованих територіях України підпадає під здійснення господарської діяльності у взаємодії з державою-агресором, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, у тому числі окупаційною адміністрацією держави-агресора (ч. 4 ст. 111-1 КК), адже провадження такої діяльності вимагає отримання відповідної ліцензії на її провадження та підтвердження відповідної кваліфікації медичного працівника в незаконних органах окупаційної влади. Однак аналіз міжнародних нормативних актів дають підстави стверджувати про виключення кримінальної відповідальності медичних працівників у таких випадках.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемні аспекти кримінальної відповідальності особи за вчинення колабораційної діяльності та окремі види об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 111-1 КК України, неодноразово піддавались ґрунтовним дослідженням таких науковців як: Р. О. Мовчан, О. К. Марін, М. А. Рубашенко, Є. О. Письменський, М. І. Хавронюк та інші. Водночас загальні питання притягнення медичного працівника до кримінальної відповідальності в межах ст. 111-1 КК України

було висвітлено лише в роботі В. В. Валах. Проте провадження медичним працівником господарської діяльності у виді надання медичних послуг на тимчасово окупованих територіях України не ставало предметом дослідження науковців.

Формулювання цілей. Метою цього дослідження є встановлення підстав виключення кримінальної відповідальності медичного працівника при провадженні господарської діяльності з надання медичних послуг у взаємодії з державою-агресором, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, у тому числі окупаційною адміністрацією держави-агресора (ч. 4 ст. 111-1 КК України).

Виклад основного матеріалу. Частиною 4 статті 111-1 КК України передбачено 2 альтернативних види об'єктивної сторони: 1) передача матеріальних ресурсів незаконним збройним чи воєнізованим формуванням, створеним на тимчасово окупованій території, та/або збройним чи воєнізованим формуванням держави-агресора; або 2) провадження господарської діяльності у взаємодії з державою-агресором, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, у тому числі окупаційною адміністрацією держави-агресора.

Під передачею матеріальних ресурсів незаконним збройним чи воєнізованим формуванням, створеним на тимчасово окупованій території, та/або збройним чи воєнізованим формуванням держави-агресора, науковці розуміють їх надання відповідним формуванням у володіння для тимчасового користування чи використання за цільовим призначенням [9, с. 111]. Слушно зауважує М. І. Хавронюк, що такий вид об'єктивної сторони охоплює собою оплатне (збут) чи безоплатне відчуження речі, виконання робіт та надання послуг ворожим збройним чи воєнізованим формуванням [15]. Однак примусове надання медичної допомоги незаконним збройним чи воєнізованим формуванням держави-агресора або таким, що створені на тимчасово окупованій території, не є кримінальним правопорушенням, адже, відповідно до абз. 2 ст. 51 Конвенції про захист цивільного населення в умовах війни від 12.08.1949, окупаційна держава може залучати осіб до примусових робіт, необхідних для забезпечення потреб окупаційної армії [6].

Надалі в цьому дослідженні більш детально буде розглянуто провадження господарської діяльності у взаємодії з державою-агресором, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, у тому числі окупаційною адміністрацією держави-агресора, зокрема надання медичних послуг на тимчасово окупованих територіях України.

Отримання кваліфікованої та своєчасної медичної допомоги є однією із базових потреб людини, що забезпечує її життєдіяльність, та правом, яке закріплене в ст. 49 Конституції України. Реалізується зазначене право шляхом отримання пацієнтом медичних послуг у межах закладу охорони здоров'я або від фізичної особи-підприємця, які отримали ліцензію на провадження медичної практики. Надання медичних послуг є одним із видів господарської діяльності, що, своєю чергою, дозволяє говорити про формальний збіг такого діяння з ознаками складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 4 ст. 111-1 КК.

Відповідно до законодавства України, надання медичної допомоги є послугою або комплексом послуг. Так в абз. 20 ч. 1 ст. 3 Основ законодавства України про охорону здоров'я (далі – Основи) закріплено визначення медичної послуги (послуги з медичного обслуговування населення), під якою слід розуміти послугу, що надається пацієнту закладом охорони здоров'я, реабілітаційним закладом або фізичною особою-підприємцем, яка зареєстрована та отримала в установленому законом порядку ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики й оплачується її замовником.

У межах здійснення господарської діяльності з надання медичної допомоги можна виділити дві форми взаємодії з державою-агресором, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території України, у тому числі окупаційною адміністрацією держави-агресора, яка відбувається на тимчасово окупованих територіях: 1) отримання ліцензії на надання медичних послуг; 2) надання медичних послуг.

У науці кримінального права існує дискусія щодо того, яка сама підстава виключення кримінальної відповідальності має застосовуватись до медичних працівників за надання медичної допомоги на тимчасово окупованій території України. *Перший* підхід полягає в тому, що медичні працівники не підлягають кримінальній відповідальності у зв'язку з правомірністю надання такої допомоги, зокрема виконання особою власного професійного обов'язку [6, с. 23; 3]. Прихильники *другого* підходу також приходять до аналогічного висновку щодо виключення кримінальної відповідальності таких осіб, однак у зв'язку із перебуванням у стані крайньої необхідності або фізичного чи психічного примусу (ст.ст. 39, 40 КК України) [14, с. 48]. Водночас науковці, які дотримуються *третього* підходу зазначають, що притягнення медичного працівника до кримінальної відповідальності є неможливим, адже вона виключається у зв'язку із малозначністю діяння [9, с. 113-114; 10, с. 93-94]. Однак розуміння господарської діяльності та процесу надання медичної допомоги на тимчасово окупованих територіях дозволяє не просто зробити висновок про виключення кримінальної відповідальності медичних працівників, а й виокремити декілька обставин, що її виключають.

Відповідно до ч. 1 ст. 3 ГК України, господарською діяльністю є «діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність». Саме таке розуміння господарської діяльності закладено і в ч. 4 ст. 111-1 КК [2]. Слід зазначити, що не всі медичні працівники є суб'єктами господарювання, оскільки до останніх належать дві групи таких суб'єктів: 1) господарські організації – юридичні особи, створені відповідно до Цивільного кодексу України, державні, комунальні та інші підприємства, створені відповідно до цього Кодексу, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку та 2) громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці (ч. 2 ст. 55 ГК). Відомо, що заклади охорони здоров'я є юридичними

особами і, відповідно, суб'єктами господарювання. Водночас медичний працівник, який надає медичну допомогу на тимчасово окупованих територіях України за наймом, не є суб'єктом господарювання, тобто в його діянні наявна обставина, що **виключає суб'єкта кримінального правопорушення**.

У випадку якщо медичний працівник здійснює провадження господарської діяльності з медичної практики як фізична особа-підприємець, це дає підстави про констатацію формального збігу з об'єктивною стороною та суб'єктивним складом злочину, передбаченого ч. 4 ст. 111-1 КК. Наразі, відповідно до ч. 2 ст. 13 ЗУ «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» провадження будь-якого виду господарської діяльності, у тому числі й з надання медичних послуг, на тимчасово окупованих територіях України заборонена. Про імперативність цього положення та відсутність будь-яких винятків свідчить і судова практика. У межах дослідження було проаналізовано **88** вироків судів першої інстанції, із яких **51 вироком** осіб було визнано винними у провадженні господарської діяльності на тимчасово окупованих територіях. Найчастіше особи притягалися до кримінальної відповідальності за провадження господарської діяльності, спрямованої на: 1) постачання товарів (наприклад, комплектуючих запчастин тощо) – 11 разів; 2) здійснення транспортних перевезень – 10 разів; 3) надання комунальних послуг (енергетика, водопостачання та зв'язку) – 9 разів; 4) реалізація пального – 5 разів; 5) фермерське господарство – 4 рази; 6) будівельні послуги – 4 рази; 7) надання в оренду об'єктів рухомого і нерухомого майна – 4 рази; 8) реалізація продуктів харчування – 3 рази; 9) інші види діяльності (обмін валют, послуги охорони, поштові послуги, підтримка програмного забезпечення, розведення тварин) – 6 разів (див. Таб.)

Таблиця

Вид господарської діяльності	Відсоткове співвідношення	Кількість вироків
постачання товарів (наприклад, комплектуючих запчастин тощо)	21 %	11
здійснення транспортних перевезень	19 %	10
надання комунальних послуг (енергетика, водопостачання та зв'язку)	17 %	9
реалізація пального	10 %	5
фермерське господарство	8 %	4
будівельні послуги	8 %	4
надання в оренду об'єктів рухомого і нерухомого майна	8 %	4
реалізація продуктів харчування	6 %	3
інші види діяльності (обмін валют, послуги охорони, поштові послуги, підтримка програмного забезпечення, розведення тварин)	11%	6

Безумовно, у більшості випадків провадження особою господарської діяльності притягнення особи до кримінальної відповідальності за ч. 4 ст. 111-1 КК України є цілком логічним та закономірним. Як приклад, можна навести виконання ремонтних та відновлюваних робіт на ділянках доріг тимчасово окупованого Сватівського району Луганської області (вирок у справі № 308/5054/23 від 29.08.2023 року) [3].

Водночас притягнення особи до кримінальної відповідальності за провадження видів господарської діяльності, спрямованих на підтримку життєдіяльності населення, викликає питання. Зокрема, за вирощування зернових та бобових культур на полях та виробництво продуктів борошномельно-круп'яної промисловості особу було притягнуто до кримінальної відповідальності (вирок у справі № 712/2352/23 від 14.04.2023 року) [2]. Не меншою дискусії серед юридичної спільноти викликало й визнання винним у вчиненні злочину, передбаченого ч. 4 ст. 111-1 КК, особу, яка надавала послуги з охорони складу з лікарськими засобами (вирок у справі № 915/2847/23 від 30.08.2023) [1]. Слід зазначити, що такі вирокі в судовій практиці не є поодинокими. Наведений вище аналіз судової практики лише підтверджує слушне зауваження, висловлене Є. О. Письменським, про те, що суб'єкти реалізації кримінально-правової політики при ухваленні рішень щодо притягнення буквально тлумачать норми законодавства, при цьому часто залишають поза увагою обставини вчиненого діяння та інші фактори, які пов'язані з окупацією території України [11, с. 140].

Проживання на тимчасово окупованих територіях України громадян України та необхідність забезпечення базових потреб життєдіяльності породжує сумнів в правильності такого законодавчого рішення. Так є ряд видів господарської діяльності, які безпосередньо сприяють забезпеченню життєдіяльності населення в умовах окупації, зокрема реалізація харчових продуктів, забезпечення населення медичними послугами та лікарськими засобами, комунальними послугами тощо. У випадку, якщо наведена господарська діяльність не буде провадитись на тимчасово окупованих територіях, життя та здоров'я населення на цих територіях буде поставлено під загрозу. Вирішення цієї проблеми полягає у внесенні змін до наведеного вище закону України, яким було б встановлено вичерпний перелік видів господарської діяльності, провадження яких дозволяється на тимчасово окупованих територіях України, з метою забезпечення життєдіяльності населення, у тому числі надання медичної допомоги на тимчасово окупованих територіях.

Такого підходу дотримувється й законодавець, який висловлює намір визначення видів провадження господарської діяльності у взаємодії з державою-агресором, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, у тому числі окупаційною адміністрацією держави-агресора, що є караними, відповідно до ч. 4 ст. 111-1 КК України. Так законопроектом № 8301-1 від 05.01.2023 пропонується в ч. 4 ст. 111-1 КК внести доповнення «окрім випадків, передбачених законом» [13]. Водночас законопроектом № 7646 від 08.08.2022 у Законі України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» запропоновано встановити перелік

видів господарської діяльності, які дозволено провадити на тимчасово окупованих територіях України, у тому числі «здійснення заходів, спрямованих на розв'язання гуманітарних проблем, зокрема медичного обслуговування та надання медичних послуг ...» [12].

Проте поки не прийняті законодавчі зміни, які б дозволяли надання медичних послуг, як вид господарської діяльності на тимчасово окупованих територіях України, провадження такої діяльності визнається правомірним відповідно до положень Женевських конвенцій. Так, згідно з абз. 1 ст. 56 Конвенції про захист цивільного населення в умовах війни від 12.08.1949, на окупаційну державу покладено обов'язок забезпечувати та підтримувати діяльність закладів охорони здоров'я, а також забезпечувати на окупованій території задовільні умови з охорони здоров'я та санітарії.

У зв'язку із необхідністю забезпечення подальшого надання медичної допомоги на тимчасово окупованих територіях, у ст. 50 Конвенції про захист цивільного населення в умовах війни від 12.08.1949 та ч. 1 ст. 14 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів, від 08 червня 1977 року (далі - Протокол I) зазначено, що «медичному персоналу всіх категорій буде дозволено виконувати свої обов'язки». Окрему увагу слід звернути на визначенні «медичного персоналу», що використано в наведених положеннях Конвенції та протоколу до неї. Визначення цього терміну міститься у пп. «с», «е» ст. 8 Протоколу I, відповідно до якого під медичним персоналом слід розуміти: «осіб, які:

- 1) призначені *стороною*, що перебуває в конфлікті,
- 2) *виключно для медичних цілей*, а саме: розшуку, підбирання, *транспортування, встановлення діагнозу чи лікування, включаючи надання першої допомоги, поранених, хворих та осіб, які потерпіли корабельну аварію, а також для профілактики захворювань, чи*
- 3) *для адміністративно-господарського забезпечення* медичних формувань або для роботи на санітарно-транспортних засобах та для адміністративно-технічного забезпечення,
- 4) призначені *постійно або тимчасово*» [7].

Із наведеного формулювання можна зробити висновок, що цим поняттям охоплюються як медичні працівники (у розумінні ч. 1 ст. 74 Основ), які безпосередньо надають медичну допомогу, так й особи, які здійснюють адміністрування та забезпечують її надання в межах закладу охорону здоров'я (головні лікарі, завідувачі відділень тощо).

Наведеними вище положеннями ст. 50 Конвенції про захист цивільного населення в умовах війни від 12.08.1949 та ч. 1 ст. 14 Протоколу I фактично легалізуються окремі види взаємодії медичних працівників із державою-агресором або незаконним органом окупаційної влади. Так для виконання обов'язку з надання медичної допомоги медичний працівник має здійснити такі дії: 1) підтвердити кваліфікаційний рівень у відповідному незаконному органі виконавчої влади у сфері охорони здоров'я; 2) укласти трудовий або цивільний

договір із закладом охорони здоров'я чи зареєструвати фізичну особу-підприємця на тимчасово окупованій території. Без здійснення зазначених форм співпраці з державою-агресором або незаконним органом окупаційної влади продовження здійснення виконання професійного обов'язку з надання медичної допомоги, передбаченого наведеними вище положеннями міжнародних нормативних актів, є неможливим. Окрім цього, у ч. 1 ст. 16 Протоколу I встановлена неможливість притягнення медичного працівника до кримінальної відповідальності: «Ні за яких обставин жодна особа не може бути піддана покаранню за виконання нею медичних функцій, сумісних із медичною етикою, незалежно від того, в інтересах якої особи виконуються ці функції». Таким чином, здійснення господарської діяльності з медичної практики на тимчасово окупованих територіях таким суб'єктом господарювання, як фізична особа-підприємець, відповідно до положень Женевських конвенцій та додаткового протоколу до неї, є правомірним, тобто в діянні таких осіб наявна обставина, що виключає протиправність діяння.

Висновки. Викладене вище дозволяє зробити висновок, що за ч. 4 ст. 111-1 медичний працівник не підлягає кримінальній відповідальності за здійснення професійного обов'язку з надання медичної допомоги на тимчасово окупованих територіях. У випадку, якщо медичний працівник працює за наймом у закладі охорони здоров'я, його кримінальна відповідальність виключається у зв'язку з тим, що він не є суб'єктом кримінального правопорушення, передбаченого цією частиною статті. Так було доведено, що суб'єктом провадження господарської діяльності з медичної практики у співпраці з державою-агресором або незаконним органом окупаційної влади може бути лише той медичний працівник, який для провадження зазначеної діяльності зареєструвався як фізична особа-підприємець із подальшим отриманням ліцензії на здійснення такого виду діяльності. Водночас, якщо медичний працівник, який зареєструвався як фізична особа-підприємець й отримала ліцензію на провадження господарської діяльності у виді надання медичних послуг та виконує професійного обов'язку з надання медичної допомоги, відповідно до вимог Женевських конвенцій та додаткових протоколів до них, є правомірним, тобто в його діяння є обставина, що виключає протиправність (реалізація особою власного суб'єктивного право на провадження законної господарської діяльності).

Перспективою подальших наукових досліджень є продовження аналізу судової практики в ч. 4 ст. 111-1 КК України та законодавчих пропозицій; дослідження видів господарської діяльності, які спрямовані на підтримку життєдіяльності населення, а також формулювання пропозицій щодо внесення змін до законодавства.

Список використаних джерел:

1. Вирок Київського районного суду м. Харкова у справі № 953/2847/23 від 30.08.2023. URL: <https://opendatobot.ua/court/113110133-2975429ae99e84e423e1c6278a073954>. (дата звернення: 21.05.2024).

2. Вирок Соснівського районного суду м. Черкаси у справі № 712/2352/23 від 14 квітня 2023 року. URL : <https://opendatabot.ua/court/110233915-74e6d23bc538ac9ff183d6c1fd56655f> (дата звернення: 21.05.2024).

3. Вирок Ужгородського міськрайного суду Закарпатської області у справі № 308/5054/23 від 29 серпня 2023. URL: <https://opendatabot.ua/court/113083404-322e477ce319bab677d2f07522742dd6> (дата звернення: 21.05.2024).

4. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) від 8 червня 1977 року. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_19 -Text. (дата звернення: 21.05.2024).

5. Конвенція про захист цивільного населення в умовах війни від 12.08.1949. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154-Text. (дата звернення: 21.05.2024).

6. Колабораційна діяльність: загальні засади кримінально-правової кваліфікації: практич. порадник. / за заг. ред. А. З. Швеця. Харків: Право, 2022. 98 с.

7. Марін О. К. Колабораційна діяльність за КК України : коментар до статті 111-1 КК України. URL : <https://www.academia.edu/87265376>. (дата звернення: 21.05.2024).

8. Мовчан Р. О. Военні новели Кримінального кодексу України: правотворчі та правозастосовчі проблеми : монографія. Київ: Норма права, 2022. 243 с.

9. Новели кримінального законодавства України, прийняті в умовах воєнного стану: наук.-практ. комент. / за ред. А. А. Вознюка, Р. О. Мовчана, В. В. Чернея. Київ : Норма права, 2022. 278 с.

10. Письменський Є. О. Колабораціонізм як суспільно-політичне явище в сучасній Україні (кримінально-правові аспекти): наук. нарис. Севродонєцьк, 2020. 121 с.

11. Письменський Є. О. Про проблеми формування та реалізації кримінально-правової політики України в умовах воєнного стану (на прикладі однієї справи про колабораційну діяльність). *Вісник Луганського навчально-наукового інституту імені Е.О. Дідоренка*. 2024. № 1 (105). С. 130-144.

12. Про внесення змін до Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» щодо особливостей діяльності на тимчасово окупованій території України: проект Закону України № 7646 від 08.08.2022. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40204>. (дата звернення: 21.05.2024).

13. Про внесення змін до статті 111-1 Кримінального кодексу України щодо вдосконалення відповідальності за колабораційну діяльність: проект Закону України № 8301 від 23.12.2022. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40894> (дата звернення: 21.05.2024).

14. Рубашенко М. А. Кримінальна відповідальність за колабораційну діяльність: окремі проблеми. *Сучасне кримінальне право України: конституційний, міжнародно-правовий та порівняльно-правовий виміри*: збірка тез доп. учасн. наук.-практ. конф. (м. Київ, 02 лютого 2023 року). Київ, 2023. С. 46-50.

15. Хавронюк М. І. Кримінальна відповідальність за колабораціонізм. URL : <https://pravo.org.ua/blogs/kolaboratsijna-diyalnist-nova-stattya-kryminalnogo-koдексу/>. (дата звернення: 21.05.2024).

References:

1. Vyrok Kyivskoho raionnoho sudu m. Kharkova u spravi № 953/2847/23 vid 30.08.2023. (2023). N. p. URL : <https://opendatabot.ua/court/113110133-2975429ae99e84e423e1c6278a073954> [in Ukrainian].
2. Vyrok Sosnivskoho raionnoho sudu m. Cherkasy u spravi № 712/2352/23 vid 14 kvitnia 2023 roku. (2023). N. p. URL : <https://opendatabot.ua/court/110233915-74e6d23bc538ac9ff183d6c1fd56655f>. [in Ukrainian].
3. Vyrok Uzhhorodskoho miskrainnoho sudu Zakarpatskoi oblasti u spravi № 308/5054/23 vid 29 serpnia 2023. (2023). N. p. URL : <https://opendatabot.ua/court/113083404-322e477ce319bab677d2f07522742dd6> [in Ukrainian].
4. Dodatkovyi protokol do Zhenevskyykh konventsii vid 12 serpnia 1949 roku, shcho stosuetsia zakhystu zhertv mizhnarodnykh zbroinykh konfliktiv (Protokol I) vid 8 chervnia 1977 roku. (1977) N. p. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_19-Text. [in Ukrainian].
5. Konventsiia pro zakhyst tsyvilnoho naselennia v umovakh viiny vid 12.08.1949. (1949) N. p. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154-Text. [in Ukrainian].
6. Kolaboratsiina diialnist: zahalni zasady kryminalno-pravovoi kvalifikatsii: praktych. poradnyk. (2022). Kharkiv: Pravo. [in Ukrainian].
7. Marin, O. (2022). Kolaboratsiina diialnist za KK Ukrainy : komentar do statti 111-1 KK Ukrainy. N. p. URL : <https://www.academia.edu/87265376> [in Ukrainian].
8. Movchan, R. (2022). Voienni novely Kryminalnoho kodeksu Ukrainy: pravotvorchi ta pravozastosovchi problemy : monohrafiia. Kyiv: Norma prava. [in Ukrainian].
9. Novely kryminalnoho zakonodavstva Ukrainy, pryiniati v umovakh voiennoho stanu: nauk.-prakt. koment (2022). Kyiv: Norma prava. [in Ukrainian].
10. Pysmenskyi, Ye. (2020). Kolaboratsionizm yak suspilno-politychne yavyshe v suchasni Ukrainy (kryminalno-pravovi aspekty): nauk. narys. Sievierodonetsk. [in Ukrainian].
11. Pysmenskyi, Ye. (2024). Pro problemy formuvannia ta realizatsii kryminalno-pravovoi polityky Ukrainy v umovakh voiennoho stanu (na prykladi odniiei spravy pro kolaboratsiinu diialnist). *Visnyk Luhanskoho navchalno-naukovoho instytutu imeni E.O. Didorenka - Bulletin of the Luhansk Educational and Scientific Institute named after E.O. Didorenko*, 1(105), 130-144. [in Ukrainian].
12. Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy "Pro zabezpechennia prav i svobod hromadian ta pravovyi rezhym na tymchasovo okupovanii terytorii Ukrainy" shchodo osoblyvosti diialnosti na tymchasovo okupovanii terytorii Ukrainy: proiekt Zakonu Ukrainy № 7646 vid 08.08.2022. (2022). N. p. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40204>. [in Ukrainian].
13. Pro vnesennia zmin do statti 111-1 Kryminalnoho kodeksu Ukrainy shchodo vdoskonalennia vidpovidalnosti za kolaboratsiinu diialnist: proiekt Zakonu Ukrainy № 8301 vid 23.12.2022. (2022). N. p. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40894>. [in Ukrainian].
14. Rubashchenko, M. (2023). Kryminalna vidpovidalnist za kolaboratsiinu diialnist: okremi problemy. *Suchasne kryminalne pravo Ukrainy: konstytutsiinyi, mizhnarodno-pravovyi ta porivnialno-pravovyi vymiry: zbirka tez dop. uchasn. nauk.-prakt. konf. - Similarly, the criminal law of Ukraine: constitutional, international legal and comparative legal dimensions: collection tez add. uchasn. nauk.-prakt. Conference*, 46-50. Kyiv. [in Ukrainian].

15. Khavroniuk, M. I. Kryminalna vidpovidalnist za kolaboratsionizm. (2022). N. p. URL : <https://pravo.org.ua/blogs/kolaboratsijna-diyalnist-nova-stattya-kryminalnogo-kodeksu/> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редколегії 24.05.2024

Vyshnevskya I. Researcher of the research laboratory Lviv State University of Internal Affairs, Graduate student of the Criminal Law Department of Yaroslav the Wise National Law University (Lviv, Ukraine)

EXCLUSION OF CRIMINAL LIABILITY OF MEDICAL WORKERS FOR PROVIDING MEDICAL AID IN TEMPORARILY OCCUPIED TERRITORIES OF UKRAINE

The article analyses the objective aspect of the criminal offence under Part 4 of Article 111-1 of the Criminal Code of Ukraine 'Collaboration Activities', namely, conducting economic activities in cooperation with the aggressor State, illegal authorities established in the temporarily occupied territory, including the occupation administration of the aggressor State. These features of the objective side formally include direct provision of medical care to patients by a medical professional in the temporarily occupied territories of Ukraine. The author examines the provisions of the Geneva Conventions and their Additional Protocols which regulate the procedure for providing medical care in the temporarily occupied territories, the forms of cooperation of a medical professional with the illegal authorities of the occupying power or the aggressor State, and the issue of exclusion of criminal liability of a medical professional. The author summarises the scientific positions of criminal law experts on the possibility of excluding criminal liability of a medical professional for providing medical care in the temporarily occupied territories. Based on the results of the study, the following conclusions are made: 1) the subject of the crime under Part 4 of Article 111-1 of the Criminal Code of Ukraine is only a medical professional registered as an individual entrepreneur; 2) the Geneva Conventions and their Additional Protocols provide that medical practice is a type of activity which should be carried out in the occupied territories on a permanent basis; 3) a healthcare professional for the provision of medical care in the temporarily occupied territories is not subject to criminal liability in connection with the exercise of the subjective right to conduct legitimate business activities in accordance with the requirements of the Convention relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War of 12.08.1949 and the Protocol Additional to the Convention Relative to the Protection of Victims of International Armed Conflicts of 08 June 1977.

Keywords: criminal law, criminal liability, exclusion of criminal liability, circumstances excluding the illegality of an act, collaborative activity, medical workers, medical assistance.